

## MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN

„Nagys. dr. Barcsay László kir. járásbíró úr lakóháza”



A trianoni döntés után vármegyeszékhelyé váló Berettyóújfalu településképében alapvető változások következtek be. Nemcsak az ekkor emelt jelentősebb középületek – mint a vármegyeháza, a különböző iskolaépületek vagy a kórház – hozott új, városias színt a település építészeti karakterébe, hanem a magánépületek, az otthonok formavilága is megváltozott.

A főutca és az abból leágazó néhány utca zárt sorú beépítésű, kisvárosias polgárházai mellett igazi urbánus jelleget az a néhány villaszerű épület adott, amely az 1920-as és 1930-as években épült.

E vonatkozásban kiemelt helyet foglal el az újfalu családi házas épületállományban a tisztviselőtelep, amely az új közigazgatási feladatok nyomán született. A telep házai a kor technikai és szellemi irányainak megfelelően épültek fel, s mai napig értékhordozók. Ugyanilyen jelentőséggel bír a városban a Barcsay család otthona, amelynek kertje védelem alatt áll. Ez a villaszerű épület – hasonlóan a tisztviselőtelep házaihoz – egy jellegzetes korszakot reprezentál Berettyóújfaluiban, képet adva az 1920–1930-as évek sajátos helyi világáról.

E tanulmányban – igazodva a befoglaló kiadvány tematikájához – nagyobb hangsúlyt kap dr. Barcsay László járásbíró elnök 1937-ben felépült családi háza, annak építéstörténete és az az építészeti kor és közeg, amelybe illeszkedik. A feldolgozás alapja elsősorban az az eredeti, a Barcsay-ház építésére vonatkozó dokumentáció, amelyet dr. Bagossy Attila berettyóújfalu ügyvéd bocsátott a rendelkezésemre, s amelyért köszönet illeti őt és feleségét, dr. Bagossyné dr. Körtvélyesi Máriát.

### **Berettyóújfalu**

#### ***a két világháború közötti időszakban***

Közismert tény, hogy az első világháború után az új határok meghúzásával Bihar vármegye kettészakadt, s annak megyeszékhelye, Nagyvárad a román oldalra került.<sup>1</sup> Azonban ez, az 1918. október 27-én aláírt fegyverszüneti egyezményt követően még nem volt ilyen formában előrelátható, csak az 1920. június 4-én aláírt trianoni szerződés, illetve annak 1920. november 13-i nemzetgyűlés általi elfogadása, majd törvényként való 1921. július 26-i kihirdetése tette ezt egyértelművé. E folyamatnak a része volt az ún. határmegállapító bizottságok felállítása, amelyek végrehajtották a határmódosításokat az 1921. évi XXXIII. törvénycikk alapján.<sup>2</sup>

A határváltozás következtében a Magyarországon maradt vármegyei területnek új központra volt szüksége. Ez Berettyóújfalu lett, ami sajátos helyzetet teremtett a település életében.<sup>3</sup> A „*nagyközség nem volt felkészülve arra, hogy a vármegye – még ha csonka is – első települése legyen. Berettyóújfaluiban ekkor összesen három emeletes épületet lehetett találni: a községházát, a járásbírószékhelyét és a vasútállomást.*”<sup>4</sup> Ebben az infrastrukturális helyzetben a település valóban nehezen láthatta el az új közigazgatási funkciókat. Ennek megváltoztatásához építkezésekre lett volna szükség,<sup>5</sup> azonban a fejlesztések elindulására még néhány évet várni kellett, hiszen a trianoni döntést ekkor még átmenetinek

1 Vö. Bartha 2011: 57.; Molnár I 1938: 379–383.

2 Vö. Romsics 2001: 220.

3 Vö. Kertész 1938: 447–453.

4 Sándor – Török 2011: 55.

5 Vö. Kertész 1938: 453.

tekintették. Egy idő után egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a határok revíziója időben eltolódik, ezért a megfelelően működő vármegyei közigazgatás érdekében a csonka vármegye lépéseket tett. Ez nem pusztán új vármegye-háza felépítését<sup>6</sup> jelentette, hanem a megye életéhez szükséges egyéb kiszolgáló és szolgáltató intézmény elhelyezését is. Ennek keretében hozták létre, illetve építették fel többek között a községi önálló gazdasági népiskolát, a polgári fiúiskolát, a leventeházat, a református elemi iskolát, a téli gazdasági iskolát, a Gróf Tisza István Közkórházat, a II. sz. óvodát, a postát, utakat<sup>7</sup> és az új közúti hidat, és építették át a vasúti hidat a Berettyón.<sup>8</sup>

Mindez a közigazgatási és a vele együtt járó infrastrukturális fejlődés magával vonta az új intézmények személyi állományának, a tisztviselőknek az elhelyezését, illetve annak megoldását.

A határváltozások következtében sok tisztviselő költözött át Magyarországra, akiket az ország igyekezett elhelyezni a közigazgatásban, illetve számukra megfelelő lakást biztosítani. Berettyóújfaluban, az ún. Berettyó-lapos dűlőben 97 házat építettek fel enyhítendő a lakásínséget.<sup>9</sup> Emellett 1921-ben indultak meg az ún. tisztviselőtelep munkálatai.<sup>10</sup> A 19 házból álló telep a későbbi új közkórház közelében kapott helyet. Az épületek terveit Csanak József készítette el, aki ekkor számos más megbízást is kapott a településen, így többek között nevéhez fűződik a közkórház épületegyüttesének és a leventeháznak a tervezése, valamint a gazdasági népiskola épületterve is.<sup>11</sup>

### Villaszerű családi házak a berettyóújfalui tisztviselőtelepen

Az ún. tisztviselőtelep felépültével egy – addig talán a berettyóújfalui településképben szinte ismeretlen – új épülettípus jelent meg a községben. Ez az a fajta szabadon álló ház, amely elsősorban az ún. középosztályba tartozó családok otthonaként szolgált. E háztípus szokatlansága nem véletlen a

településen, hiszen a hozzá kapcsolódó társadalmi réteg is hiányzott. A trianoni változások következtében, a megyeszékhellyé válással azonban a társadalmi viszonyok is alapvetően megváltoztak a településen.<sup>12</sup> Az új vármegyei szervek magukkal hozták a hivatalnokok és helyi politikusok rétegét, akik(nek) otthont kerestek a községben.<sup>13</sup> A változó viszonyokra reagálva épült meg az említett tisztviselőtelep, amely korszerű, villaszerű házaival egy új szintet hozott a település építészeti arculatába.<sup>14</sup> A Csanak József által tervezett házak jó példái a telepszerű lakásépítéseknek, ugyanis megfelelnek azoknak a követelményeknek, amelyek ennek a telepítésnek a jellemzői. A telepszerűség feltételezi, hogy a házak *egyidejűleg* épülnek fel. Ez akciószerűséget jelent, amely során a telekrendszer kialakítása és az infrastruktúra kiépítése, illetve az építendő házak megtervezése egyetlen folyamat része. Mindemellett a telepszerűség feltételezi azt is, hogy *egy célzott népességi csoport* számára készülnek az épületek, kifejezetten azért, hogy az adott réteg lakásszükségleteit kielégítsék. Harmadik elemként az *egységességet* szokás kiemelni a telepszerű lakásépítések körében. Ezt egyrészt garantálja – építészeti értelemben – a tervező személye, még akkor is, ha változatos formákban épülnek a házak, másrészt maga a cél is, azaz, hogy egy helyen, egy adott társadalmi csoport számára építsenek.<sup>15</sup> A berettyóújfalui tisztviselőtelep esetében a vázolt feltételek mindegyike teljesült, így az elnevezés joggal illeti a városrészt. Nyakas Miklósnak az 1981-es várostörténeti monográfiában olvasható tanulmá-

12 Vö. Barcsay-émlékiratok I. 1. rész 21.

13 A népesedési viszonyokról lásd: Vajda 2011: 81.; Molnár E. 1938: 68–69.; Molnár I. i.m. 1938: 382.; Gyány 1930: 145–146.  
Ifj. Barcsay László visszaemlékezésében nevesít néhány tisztviselőt, akik a telepen kaptak lakást: „Itt kaptak lakást a vármegyei hivatalok tisztségviselői, többek között: vitéz Szép Sándor másodfőjegyző, Jelenits István dr. orvászéki ülnök (a későbbi piarista tartományfőnök Jelenits István családja), Sik Rezső számvevőszéki számellenőr, Hegyessy Gergely vármegyei aljegyző stb. A Tardy utcára néző 3 házban laktak: a költő Nadányi Zoltán vármegyei főlevéltáros, a középső nagyobb, alispáni lakban Nadányi János alispán, a kórház fele eső szélsőben a sokgyermekes Antalfy Lajos vármegyei földrendező-mérnök, és még többen mások.” Barcsay-émlékiratok V. 36.

14 A tisztviselőtelep mint egység jelenik meg a berettyóújfalui villaházak épületállományban. Természetesen a társadalmi változásokkal más, a telepen kívüli villaszerű családi házak is felépültek a településen, elsősorban a környéken, illetve a Gacsa-kertben, miként a Barcsay-ház is. Ilyen nagyobb családi házakra találunk utalásokat ifj. Barcsay László visszaemlékezésében a Barcsay-émlékiratok V. kötetében: „Oláh Béla mérnök villája” a Herpályon (37.), „Ezen a soron [Tardy György utca] Buksic (?) kórházi főportás épített rangos lakóházat nagy családjának” (38.), „az első leágazó Gacsa-kerti földút sarkán Nagy-Sándor kórházi gépész épített modern villát, amit Görömbey Zoltán járásbíró bérelt 1938-ban” (38.), „Hartai cukrász villája, később Velev Pista bácsi bolgár kertész tulajdonában” a Gacsa-kertben (38.), a kórház és a temető közötti részen „Bérczes János (korábban Bléver) adóhivatali tisztviselő épített szemrevaló villát” (39.). (A számok a zárójelben az oldalszámokat jelölik. A Szerző megjegyzése)

15 Vö. Körner 2004: 50–51.

6 A vármegye-háza zárókövetételére 1925. május 18-án került sor. Lásd erről: Sándor – Török i. m. 57–58.

7 Az útépités szükségességéről lásd: Kertész 1938: 453–454.

8 Vö. Sándor – Török i. m. 55–68. A Berettyó vasúti hidjának átépítési munkálatairól lásd: Frigyes 1928.

9 Vö. Sándor – Török i. m. 67.; Gyány 1930: 143–144.

10 MNL HBML IV. 406.b 70. d. 3676/1921. Hivatkozta Sándor – Török i. m. 66.

11 Vö. Modern építőművészet. A Pesti Hírlap 1930. évi nagy naptára. 130.; Sándor – Török i. m. 59–67.; Bolla 2016: 32.



1. kép. A tisztviselőtelep háza egy korabeli képeslapon  
(Békési Imre magángyűjteménye)

nyából kiderül, hogy már a 20. század elején ide, a Hérnek-kertbe tervezték a telep megvalósítását, holott akkor még nem volt sejtető a Trianon után bekövetkező változás. A Herpály nevű részen éppen ezért új utcát nyitottak egy 1909-es kérvénynek eleget téve, ekképp a Hérnek-kertben beépítésre alkalmas telkek szabadultak fel.<sup>16</sup>

A telep azonban csak 1926-ra készült el, amelyről például a Budapesti Hírlap is beszámolt hasábjain: „Most fejeződött be az a lakásépítő akció, amelyet Bihar vármegye törvényhatósági bizottsága még tavaly ősszel elhatározott. A törvényhatósági bizottság akkor a berettyóújfalu lakáskérdés megoldására és a vármegyei tisztviselői kar elhelyezésére szolgáló tisztviselőtelep felépítésére 19 milliárdot szavazott meg. A tisztviselőtelep Berettyóújfalu legszébb helyén épült fel, összesen 19 különálló pavilon megfelelő felszereléssel. A telepen valamennyi vármegyei tisztviselő elhelyezésre talált. A lakásokat most adták át a beköltöző tisztviselőknek. Az építkezés gyors befejezése főképpen Fráter László

dr. alispán buzgólkodásának köszönhető, aki Bihar vármegye kulturális és gazdasági fejlesztése körül fáradhatatlan munkásságát fejt ki.”<sup>17</sup>

A hír mindent elárul a terület fontosságáról, a beépítés jellegéről azonban nem szól. A két-három szobás házak<sup>18</sup> az 1910-es években Budapesten épült igényes kivitelű tisztviselőtelepek épületeit idézik elrendezésükben és megjelenésükben egyaránt. Ilyen minta lehetett pl. az Óbudai Gázgyár tisztviselőtelepi villacsoportja.<sup>19</sup> De hasonló karakterűek a Jelzalogbank Györgyi Dénes által tervezett tisztviselőtelepi lakóházai.<sup>20</sup>

17 A biharmegyei tisztviselők telepe. Budapesti Hírlap, 1926. 09. 29. 7. A hírről beszámolt még az Ujság c. lap 1926. 09. 28-i számában (7. oldal), továbbá a Körszövetség 1926. 10. 05-i számában a 6. oldalon. Az eredeti hírt az MTI adta ki 1926. 09. 27-i számában (16. kiadás).

18 Erről Jelenits István mesélt, aki a tisztviselőtelepen gyerekeskedett. Vö. A szülőföld tisztelete. Jelenits István Berettyóújfalu díszpolgára. Új Ember, 2008. 06. 15. 16.

19 Vö. Körner i. m. 97.; lasdbudapestet.blogspot.hu 2013

20 Lásd: Kubinszky 1974: 8–9. képek

16 Nyakas 1981: 301. Továbbá: Sárrét 1909. 11. 21. 2. Utcanyitás B.Újfaluiban.



2. kép. Az alispáni lak, a mai zeneiskola épülete a tisztviselőtelepen  
(Pesti Hírlap, 1930)

A házak változatos képet mutatnak, mégis Csankra és a korra egyaránt jellemző karakterjegyeket hordoznak. A villaszerű épületek lábata kialakítása és magastetőinek formája Kós Károly és körének építészét idézik.<sup>21</sup> A neobarokkos, apró osztású ablakok pedig a kor, az 1920-as évek sajátjai. Ugyancsak a korszellemhez igazodnak az épülettömbből kiugró íves falszakaszok, ugyanakkor az épülettömegek, a tetőidomok az angol cottage építészethez kötik a házakat.<sup>22</sup> A telepítés is inkább kötetlenebb,

csak három villa igazodik a kórház felé vezető Tardy György úthoz szimmetrikus elrendezésben. Ezek közül a középső, az ún. alispáni lak (a mai zeneiskola) a legnagyobb épület a telepen. (2. kép) Tőle balra a Nadányi Zoltán-, jobbra pedig az Antalfy-villa áll.<sup>23</sup> A többi ház a következő sarkon ezek mögé beaknyarodó, ma Tavasz körútnak nevezett útszakasz mentén sorakozik. A szabálytalan alakú telkeken álló házak előkerttel kapcsolódnak a hurokszerű utcához. (1., 3. kép)

21 Vö. Gall, Anthony 2002: 23–89.

22 Vö. Maróty 2013: 81. Lásd még: Szentkirályi 2004: 586–587.

23 Vö. Barcsay-émlékiratok V. 32.



3. kép. A tisztviselőtelep egy 1970-es légifelvétel részletén  
(fentrol.hu, Budapest Főváros Kormányhivatala)

## A Barcsay-ház

Jellegénél és építési idejénél fogva dr. Barcsay László járásbíró családi háza ebbe az építészeti közegbe illeszkedik, amelyet a röviden bemutatott tisztviselőtelep képvisel Berettyóújfaluban.

A Barcsay család 1936–1937-ben vágott bele új családi ház építésébe. A kiválasztott terület a település határát képező ún. Gacsa-kert volt, amely a Jegyzőkert, a Sárostockert, a Vadaskert mellett az egyik zártkertje volt Berettyóújfalunak. Ezek a területek a megyeszékhellyé válás következtében kezdtek beépülni. Bár eleinte csak külső telekként, kertségként szolgáltak, ahol az értelmiségiek is meg-megjelentek és kerti munkákat végeztek. Ahogy ifj. Barcsay László írta: „a Gacsa kertben dr. Hajdu Gyula református lelkész, dr. Kádár László ügyvéd urak is megjelentek délutánonként, biciklivel, szerszámmal a vállukon...”<sup>24</sup> A terület a tisztviselőtelep, majd a kórház megépültével, illetve az oda vezető, Tardy Györgyről elnevezett úttal „közelebb került” a településhez, aminek következtében a környéken az 1930-as évek elején már néhány családi ház is felépült. Ajándékozás<sup>25</sup> révén dr. Barcsay László is telekhez jutott a területen 1930-ban, amelyet később adásvétellel bővített – tudjuk meg ifj. Barcsay László írásából.<sup>26</sup> A fennmaradt családi iratokból kiderül, hogy az adásvételi szerződés Longhy Tivadarné sz. Kabay Erzsébet budapesti lakos és dr. Barcsay László berettyóújfalui lakos között jött létre 1937. január 18-án a berettyóújfalui 1742 számú telekkönyvi betétben az A/1. sorszám 5888. hrsz. alatt foglalt B.3. ingatlanról. A vételár 156 pengő 80 fillér volt.<sup>27</sup> (4. kép)

Barcsay László 1937. január 18-án azonban nem csak ezt az egy szerződést kötötte. Mindamellett, hogy már aznap bejegyeztette a tulajdonjog megváltozását a Berettyóújfalui Kir. Járásbíróság mint telekkönyvi hatóságnál<sup>28</sup> (5. kép) szerződést kötött

Lisztes István építőmesterrel<sup>29</sup> (6. kép), illetve tízezer pengős új váltókölcson elszámolást is kibocsátott, amelynek elfogadója dr. Barcsay Károly volt.<sup>30</sup> (7. kép) Másnap, január 19-én pedig Szecsődi Jenő asztalosmesterrel állapodott meg.<sup>31</sup> (8. kép) Mindezt az azt sejteti, hogy Barcsay Lászlónak nagy tervei voltak ekkor: új családi házat kívánt építtetni.

## A Barcsay-ház építése

Az építtető a nagy tervéhez mindent meg is szervezett: a telket, az anyagi fedezetet és a kivitelezést – miként ezt az említett dokumentumok igazolják.

Barcsay Lisztes István építőmesterrel kötötte meg az építési szerződést, amely alapján a mester „a külön részletesen adott tervrajz és költségvetés szerinti épületet és annak összes melléképületeivel és járulékaival, együtt összesen 9829.- azaz kilenczezer-nyolczszázhuszonkilencz pengő költség ellenében...” vállalta felépíteni. Az építkezés kezdetét – a szerződés 2. pontja értelmében – kora tavaszra tették, „mihelyt az idő engedí”. Először a kút kiásását határozták meg, nyilvánvalóan az építkezéshez szükséges vízfelvétel miatt. A szerződés egy meglévő épület áthelyezéséről is szól, azonban a dokumentumok között a telekről nem maradt fenn rajz, viszont a csatolt költségvetésből kiderül, hogy a rendelkezés egy melléképületre vonatkozott.<sup>32</sup>

Gyors munkafolyamatot vettek tervbe, ugyanis – ahogy a szerződésben olvasható – „április első felében a ház tető alá hozandó, hacsak valami rendkívüli időjárás azt nem akadályozza, nyomban ekkor elkészítendő a kerítés is, majd megfelelő időben a puczulási és befejező munkálatok jönnek a mellék-helyiségekkel, – a terv és költségvetési összes munkálatok augusztus 1-re elvégzendők, amikor is az egész építkezés használatra készen lesz átadandó.”<sup>33</sup>

24 Barcsay 2014: 1.

25 berettyohir.hu 2013 „Dr. Barcsay László királyi járásbíró 1930-ban, László fia születése alkalmából, bátyjától, dr. Barcsay Károly ügyvédtől ajándékba kapott egy gyümölcsös-veteményes kertet az éppen megépült gróf Tisza István Közkórház közelében” – olvasható a berettyohir.hu Varázskert a város szívében c. 2013. 12. 17-i írásában. Lásd még: Barcsay-emlékiratok I. 1. rész 29.

26 ifj. Barcsay 2014: 1.

27 Adás-vételi szerződés, 1937. 01. 18. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

28 Tk. 1053/937-szám. végzés, 1937. 01. 18. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

29 Építési szerződés, Berettyóújfalu, 1937. 01. 18. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

30 Új váltókölcson elszámolása. Debreceni Első Takarékpénztár fiókja, Berettyóújfalu, 1937. 01. 18. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

31 Szerződés (kötik: dr. Barcsay László jrb. és Szecsődi Jenő asztalos-mester vállalkozó), Berettyóújfalu, 1937. 01. 19. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

32 „V. Melléképületek. 1. A kertben lévő épület elbontása, az udvar hátulján megjelölendő helyre ujjonnan felépítése, egyszerű kis kéménnyel, 4 méteres megtoldással, melyben egy egyes tyukól és egyes disznóól van kifutóval, a disznóól padlása tyukólnak készített padlás alatt, létrával, kokasüllővel.” Vö. Költségvetés. Dr. Barcsay László kir. járásbíró lakóházának építési munkáiról. V/1.

33 Építési szerződés, Berettyóújfalu, 1937. 01. 18. 2. pont (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

Magyarországi Államok Postája

N. 153

1937

DÓHNYVÁTEL

27. évi január hó 18. n.

### Adás-vételi szerződés.



ahely egyrészt az Longhy Tivadarné a Rabay Erősebet budapesti lakos mint adós, másrészt az Barcsay László borsodújfalui lakos, mint vevő között a következőkben kötöttet.

1. Fennvezett adós adója érdekében és viszonosíthatatlannal a borsodújfalui 1742 számú telekkönyvi betétben felvett ingatlanát az Barcsay László révénél 156 p 80 f. arán elárótvénhat pengő 80 fill. vételárért, <sup>(azt az 5888 koronáért)</sup> <sup>szérmunkáért.</sup>

2. Vevő az I. pontban köntött ingatlanát, a felvett vételárért megveszi, mely vételár már kiegyenlített nyert.

3. Az ingatlan adóját 1937 január hó 18-án kezdve a vevő fizeti, az eddig aronban adós tartóknak rendszerint.

4. Adós megengedi révénél, hogy tulajdonjogát a fent köntött ingatlanra minden további meghallgatása nélkül telekkönyvileg bekezelteheti.

Felül a szerződést elfogadják, és aláírtaik.

Vitás kérdések elbírálására a borsodújfalui bír. Társaságának illetékességét köhli ki

Borsodújfalui 1937 január hó 18-án

Váltásuk mint támasz elött.

Barcsay László

Barcsay László bír.

Bagossy Ferenc

Borsodújfalui Társaság

az Longhy Tivadarné  
az Rabay Erősebet  
adós

Magyar Erősebet  
vevő

4. kép. A Longhy Tivadarnéval kötött adásvételi szerződés (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

A berettyóújfalui kirórárásbiróság mint telekkönyvi hatóságtól.

Tk.1053/937-szám.

Végzés.

A telekkönyvi hatóság az 1937.évi január hó 18.napján Berettyóújfalun kelt adásvételi szerződés alapján elrendeli, hogy a telekkönyvi iroda a berettyóújfalui 1742.számú telekkönyvi betétben A-1.sorszám s 5888.helyrajzi szám alatt foglalt s B.3.sorszám szerint özv.Longhy Tivadarné szül.Kabay Etzsébet nevéen álló ingatlanra a tulajdonjogot vétel jogcímén 156 P.80 f.vételár feltüntetésével dr.Barcsay László berettyóújfalui lakos javára kebelezze be.

Adóhivatal V.153/1937.számra hivatkozással.

Berettyóújfalun 1937.január 18.napján.

dr.Csernátony Lajos kir.jb.elnök.

A kiadmény hitelélül:



*Oranyi*

5. kép. A telekkönyvi hatóság végzése a tulajdonjog bejegyzéséről (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

## Építési szerződés.

Kötik dr. Barcsay László járásbíró építtető és Lisztes István építőmester építési vállalkozó, így :

1., Építési vállalkozó építi a külön részletesen adott tervrajz és költségvetés szerinti épületet annak összes melléképületeivel és járulékaival, együtt összesen 9829.- azaz kilenczezer nyolczszázhuszonkilencz pengő költség ellenében, amelyben az összes anyag, munkadíj s esetleg bármily más címen járó hozzávaló is benne foglaltatik és amely költségnek összegére az esetleg időközben beálló anyagár vagy munkabér emelkedések semmiféle befolyással nem lehetnek .

2., Az építés megkezdendő kora tavasszal, mihelyt az idő engedi, elsősorban készítenőd a kut, azután a mostani épület áthelyezendő a kijelölendő helyre, ezután kezdetét veszi maga a házépítési munka, április első felében a ház tető alá hozandó, hacsak valami rendkívüli időjárás azt nem akadályozza, nyomban ekkor elkészítendő a kerítés is, majd megfelelő időben a puczulási és befejező munkálatok jönnek a mellékhelyiségekkel, - a terv és költségvetési összes munkálatok augusztus 1-re elvégzendők, amikor is az egész építkezés használatra készen lesz átadandó.

3., Fizetési feltételek : a szerződés aláírásakor fizetendő anyag-előlegre 1500.- pengő, tetőaláhozáskor anyagra és munkadíjakra 4500.- pengő, ugyanerre a célra a vakolás elkészítésekor 2000.- pengő, majd az építkezés teljes befejezésekor, átadásakor 1829.- pengő, amely esetleges hibák és hiányosságok esetében vissza is tartható lesz.

4., Az asztalos munkákat Szecsódy Jenő asztalos mester készíti külön megállapodás alapján, azonban építési vállalkozó köteles nevezett asztalos mestert ellenőrizni, a munka előhaladását figyelemmel kísélni, a munka elkészítésére annak az időpontot megjelölni, az esetleg szükséges utasításokkal ellátni és pontos időre a szállítást szorgalmazni.

5., Ha az építés valami még most előre nem látott ok miatt építőtől részéről abban hagyatnék, vállalkozó az akkori állapot szerint elszámolás mellett semmiféle kártérítésre igényt nem tarthat.

6., Semmiféle pótmunkának, pótköltségnek felmerülni nem lehet, az eredeti tervrajz és költségvetésben már mindenféle ehhez a házhoz szükséges, de esetleg a költségvetésben fel nem vett anyag és munka benne foglaltatik.

7., Vállalkozó köteles a munkálatokat állandóan személvesen vezetni, irányítani, mindenféle rejtett hibákért időhöz nem kötött felelősséggel tartozik.

8., Az építés befejeztével építtetőnek jogában áll a munkát az általa választandó mérnökkel felülvizsgáltatni átvétele előtt.

Berettyóújfalu 1937. január 18.

Lisztes István  
Közműve

Barcsay László

6. kép. A Lisztes Istvánnal kötött építési szerződés (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

Az 5.610/1931. M. E. számú rendelet 9. §-a értelmében az adósnak adott elszámolás bélyeg- és illetékmentes.

Debreceni Első Takarékpénztár fiókja, Berettyóújfalú.

9000

### Új váltókölcson elszámolása.

Elfogadó: *Dr. Barcsay Károly* (lakóhelye: *JB*)  
Kibocsátó: *H. Barcsay László* (lakóhelye: )  
Forgatók:  
1. *H. Barcsay László* (lakóhelye: )  
2. (lakóhelye: )  
3. (lakóhelye: )  
4. (lakóhelye: )

Az 1937. *április 18.*-én lejáró számu váltó összege . . . P *10000.-*

Levonható kamat és a kamathoz hozzászámilando egyéb melléktartozás:\*)

*7/2* % kamat *90* napra . . . . . P *187.50*

% folyósítási jutalék . . . . . "

Egyéb bármely elnevezésű melléktartozás . . . . . "

Költség (részletezve)

biztosítéki okirat bélyege . . . . . "

bekebelezés illetéke . . . . . "

..... "

..... "

..... P *187.50*

Kifizetendő: P *9812.50*

Kelt Berettyóújfalú, 1937. *Jan 18*

DEBRECENI ELSŐ TAKARÉKPÉNZTÁR FIOKJA  
BERETTÓÚJFALU

\*) A fennálló törvényerejű rendelkezések szerint a kamat, folyósítási jutalék és minden egyéb melléktartozás, amelynek fizetésére az adós a tőkén felül kötelezettséget vállalt, együttvéve nem haladhatja meg a tőkének évi *7/2* százalékát.

53820 OKM. 20. P. KÖZSÉGI NYUGTÁK ÉS. BUDAPEST

7. kép. „Új váltókölcson elszámolása”  
(Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

A családi hagyatékban található nyugták és elismervények segítenek rekonstruálni az építés folyamatát. Lisztes építőmester már 1937. január 18-án, azaz a szerződéskötés napján felvett építési anyagra előlegként 1500 pengőt Barcsaytól. Majd március 23-án ismét anyagra és ezúttal munkadíjra is további 1000 pengőt, ami azt jelzi, hogy már folytak a munkálatok. Ezt az összeget – egy apró lejegyzés árulkodik róla a nyugtán – Barcsay a bankból vette fel. Április 10-én újabb 3500 pengőt kapott Lisztes anyagra és munkadíjra, aminek a forrása – szintén egy megjegyzés alapján – a bank (3000 pengő) és Károly, Barcsay testvére volt (1000 pengő).

Az építkezés tehát megfelelő ütemben haladt, olyannyira, hogy 1937. április 17-én Barcsay megrendelte a Debrecen Sz. Kir. Város Világítási Vállalatától a villanyáram bekötését a Gacsa-kert utcai házhoz. Ennek költsége 384 pengő volt, amelyet 1937. november 1-jétől kezdett megfizetni havi 15 pengős részletekben.<sup>34</sup> (9. kép)

34 Megrendelés. Debrecen sz. kir város Világítási Vállalata. Debrecen, 1937. 04. 17. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

A nyugták szerint az építkezés folyt tovább, aminek a finanszírozásában Barcsay Károly is megjelent. Ezt – az eddigi adatokon túl – az is alátámasztja, hogy 1937 augusztusában Barcsay a Lisztes megillető 700 pengőnyi akkori követelését „átengedményezte dr. Barcsay Károly vm. főügyész urra”.<sup>35</sup> A további költségeket – legalábbis a nyugták erről tanúskodnak – Barcsay László fizette tovább, az utolsó feljegyzés már a ház felépülte után jóval később, 1938. október 7-én keletkezett 20 pengőről. Ehhez hasonló, kisebb összegű törlesztőrészletek előzték meg e lejegyzést az 1938-as év folyamán.

Visszatérve a januári építési szerződéshez, annak 3. pontja rögzítette ezt a finanszírozási ütemezést: „a szerződés aláírásakor fizetendő anyag-előlegre 1500.- pengő, tetőaláhozáskor anyagra és munkadíjra 4500.- pengő, ugyanerre a célra a vakolás elkészítésekor 2000.- pengő, majd az építkezés teljes befejezésekor, átadásakor 1829.- pengő,

35 Nyugták. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

## Szerződés

Kötik: dr. Barcsay László j.b. és Szecsódi Jenő asztalos-mester vállalkozó.

1. Vállalkozó köteles a csatolt külön költségvetés, valamint vele iamerttetett és előtte feltárt tervrajz szerinti összes asztalos, lakatos üveges és mázoló munkákat elvégezni összesen 2150.- azaz kétezer-egyszázötven pengő ellenében, amely összegben az összes anyag, munkadíj s esetleg bármily más címen járó hozzávaló is benn foglaltatik, és amely költségnek összegére az esetleg időközben beálló anyagár vagy munka bér emelkedésnek semmiféle hatása nem lehet.
2. A mázolás színeit építtető később is megállapíthatja tetszése szerinti színre.
3. Vállalkozó köteles a munkát Lisztes István építési vállalkozó által előírt időre készíteni és szállítani, 1 évi jótállással, esetleg rejtett hibákért korlátlan jótállással, az elkészítésben és szállításban esetleg előálló késedelem minden napjára 10.- pengő kártérítés fizetendő, vállalkozó által.
4. Fizetési feltétel: a szerződés aláírásakor fizetendő anyage-lőlegre 500.- pengő, ugyanilyen célra az épület tetőaláhozásakor 500.- pengő, az épület vakolásának elkészítésekor további 500.- pengő, végül az épület teljes befezeteésekor, átadásakor 650.- pengő, mely utóbbi összeg esetleges hibák és hiányosságok esetében vissza is tartható lesz.
5. Semmiféle pótköltség felszámításának helye nincs, a vállalt munkában az eredeti tervrajz és költségvetésben megjelölt mindenféle ehhez az építkezéshez szükséges asztalos, lakatos, üveges és mázoló munka anyag és munkadíja benne foglaltatik.
6. Az építtető által adott fizetések kizárólag csak ezen munkálatok anyag költségeire és azután munkadíjjaikra fordíthatók.
7. Építtető ha szükségesnek látja, a munkát jogosult általa választandó mérnökkel saját költségén felülvizsgáltatni átvétel előtt.

Berettyóújfalú 1937. január 19.

Előbbiektől  
Bárcsai László  
vagy fiának

Szecsódi Jenő  
asztalos



amely esetleges hibák és hiányosságok esetében vissza is tartható lesz.”<sup>36</sup> Ezt és a nyugták kiállítását összevetve – bár a feltüntetett összegek nem teljesen esnek egybe, de a nagyságrendjük hasonló – a tető már április elején elkészült és május végére a vakolási munkával is végeztek.

Az építési szerződés 4. pontja az épületasztalos munkákról szól. Ennek értelmében ezeket Szecsődi Jenő asztalosmester végezte, akivel a szerződést másnap, 1937. január 19-én írta alá Barcsay. (8. kép)

A szerződés alapján Szecsődi az asztalos munkák mellett a lakatos, az üveges és a mázólok munkákat is vállalta összesen 2150 pengőért.<sup>37</sup> A felek megállapodtak abban, hogy a mázólok színeit az építető később fogja meghatározni (2. pont) és abban is, hogy a „[V]állalkozó köteles a munkát Lisztes István építési vállalkozó által előírt időre készíteni és szállítani, 1 évi jótállással, esetleg rejtett hibákért korlátlan jótállással, az elkészítésben és a szállításban esetleg előálló késedelem minden napjára 10.- pengő kártérítés fizetendő a vállalkozó által.” (3. pont)

Egy ház megjelenését, összképét mindig befolyásolja a nyílászárók kivitele, minősége. Ez Barcsay készülő családi házánál sem volt másképpen. A szerződéshez csatolt költségvetés tételei is jelzik ezt a minőségre való törekvést. Jól példázza ezt mindjárt az első és egyben legtöbb munkával járó tétel, a hátsó teraszra nyíló összetett nyílászáró: „400 x 270 [c]m kétfelnyíló 8 rámás ablak egy kétszárnyu ajtóval összeépített, az ablakok 8 szárnyu benyíló vászorredőny részére tok magasítással, csüngő spalét táblával, elegáns sárgaréz fordítókkal, és hólyagmentes raktár üvegezéssel, az ajtó négy szárnyu, külső belső üveges, egy-egy szárny 3-3 dióhéj pánttal, közép nagyságu sárgaréz kilinccsel, a betétek enyvezett 7 mm. bükkfa lemezből készitve keményfával szegett küszöbvel, a külső ajtók spalét táblával ugy szerkesztve, hogy nappalra az két ajtó közzé legyen kinyilva, éjszakára pedig csukható legyen, alap mázólok kétszeri csontszinü mázólok-sal belől, kívül építető által később megadott színre, ablakok közép felnyíló három helyen szorító rugós rukzárral vasalandók...” (A megvalósulásra lásd: 18. kép)

A leírás valóban sok mindentről árulkodik. Szecsődi kiváló asztalosmester lehetett, hiszen egy ilyen összetett nyílászáró legyártása nagy szaktudást igényel.

Barcsay már ismerte a mester munkáit, amit az is bizonyít, hogy korábban már dolgoztatott vele. A család korábbi lakhelyén, a berettyóújfalui Kossuth utca 26. sz. alatti házban már megtalálható volt az asztalosmester keze nyoma. A hagyatékban korábbi szerződések, megállapodások tanúskodnak erről. Az 1936. augusztus 30-án Barcsay és Szecsődi között kötött „ármegállapodás” egy komplett lakás bútorzatáról született. Barcsay ekkor egy rekamiét, négy fotelt, egy díszasztalt, egy kisasztalt, egy polc-rendszert (a rekamié fölé), két „semi fotelt”, két „támlás faragott lábbal ellátott úri szoba fotelt” és egy a gyermekszobába szánt négyfiókos komódot rendelt Szecsőditől.<sup>38</sup>

Barcsay elégedett lehetett az asztalos munkájával, mert 1936. október 7-én újabb szerződést kötött vele, ezúttal egy előszobai kétajtós szekrényt, egy „a már meglévő hálószoba ruhásszekrényteljesen azonos szekrényt”, egy szekrénytoldaléket, egy fiókos hálószobaasztalt és egy kárpitozott széket rendelt.<sup>39</sup> Mindezek alátámasztják a régóta fennálló üzleti kapcsolatot Barcsay és Szecsődi között, amelyre alapozva a járásbíró a mesterre bízta új háza asztalosmunkáit is.

A régi viszony fennállta mindemellett Lisztes István kőművesmesterrel kapcsolatban is megállapítható. A hagyatékban egy apró nyugta már egy 1934-es szerződéskötésről árulkodik,<sup>40</sup> majd pedig szintén a Kossuth utcai ingatlan melléképületének bővítésének költségvetése is Lisztes megbízását mutatja.<sup>41</sup>

## Visszaemlékezés a ház építésére

A Barcsay-emlékiratok I. kötetében az egykori járásbíró maga is említést tesz a háza felépüléséről: „Szóval jött a házépítés. Hát ugye ketten kerestünk, s ha készpénzünk nem is volt elég, a Debreceni Első Takarékpénztárból vettünk fel 14 ezer pengő kölcsönt. [...] Aláírtam a váltót, s jött a pénz. S jött Lisztes István építőmester vagy tizenöt munkással, s jött Szecsődy Jenő asztalosmester a segédjével ... A ház kútalapokra épült fel a nyáron, őszre tető alá hozták, ahogy ezt szokták, télen kiszáradt, tavasszal

36 Építési szerződés, Berettyóújfalui, 1937. 01. 18. 3. pont (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

37 Szerződés (kötik: dr. Barcsay László j. és Szecsődi Jenő asztalos-mester vállalkozó), Berettyóújfalui, 1937. 01. 19. 1. pont. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

38 Ármegállapodás. Berettyóújfalui, 1936. 08. 30. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

39 Megállapodás. Berettyóújfalui, 1936. 10. 07. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

40 Nyugta. Berettyóújfalui, 1934. 10. 03. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

41 Költségvetés. (Nagys. Barcsay László kir. járásbíró úrnak a melléképület építési munkáiról) Berettyóújfalui, 1936. 09. 01. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

**Debrecen sz. kir. város  
Világítási Vállalata  
Debrecen.**

**FIGYELMEZTETÉS!**

Az üzletszerzők vagy szerelők semmi néven nevezendő pénz vagy fizetés felvételére nincsenek feljogosítva. Fizetések kizárólag Debrecen sz. kir. város Világítási Vállalatánál, vagy annak igazolt pénzeszedőjénél az átvijtott részletszámlára teljesíthetők. Amennyiben mégis előfordulna, hogy a rendelő akár az üzletszerzőnek vagy szerelőnek, akár a megrendelést felvett cégnek közvetlenül fizet, úgy az ilyen fizetmény érvénytelen s a rendelő kettős fizetés veszélyének teszi ki magát.

**Megrendelés.**

Alulírott Barcsay György ezennel megrendelem

Gossony cég közvetítésével Debrecen sz. kir. város Világítási Vállalatánál a Debrecenben sz. n. utca sz. alatt levő házban az alábbi részletezés és a túlföldi vázlatrajz szerint elkészítendő villamos berendezést.

Darab, méter	Megnevezés	Egys. ár Arany Pengő	Összesen Arany Pengő
6	19 m <sup>2</sup> fűvezeték a ház falától az árammérőig	2	12
18	Lámpahely fémburkolatú szigetelőcsőszereléssel, 9 m. vezetékhozzig, zsinór függő nélkül	12	216
8	Fali dugaszoló aljzat, fémburkolatú szigetelőcsőszereléssel 9 m. vezetékhozzig	12	96
	Zsinór függő zománcernyővel, komplett		
	Vízmentes falikar zománcernyővel, komplett		
	Fayence hűzőlámpa zománcernyővel komplett		
	Rézrúd, gyöngyrozós ernyővel		
	Tetőtartó (2,5 m. kovácsolt vasból)		
8	szigetelt Bekezdés	2	16
6	" " " " " " " "	2	12
1	4 áramlási csatlakozás	22	22
	Az utcai csatlakozó-vezeték reám eső költsége		
1	Óratábla, főbiztosító ára, valamint az óra felszerelési díja	10	10
	<b>Összesen:</b>		<b>384</b>
	<b>Előleg le:</b>		
	A berendezés tőkeértéke azonnali készpénzfizetés esetében, kamat nélkül, arany P-ben:		<b>384</b>

Kötelezőleg elismerem azon megállapodásunkat, hogy a jelen megrendésem alapján létesített berendezések és szállított tárgyak azok árának teljes kifizetéséig kifejezetten Debrecen sz. kir. város Világítási Vállalata tulajdonát képezik, nekem csak használatra kölcsön adtak és a Vállalat azok felett általában, de különösen egy részletfizetés pontos be nem tartása esetén bármikor szabadon rendelkezhet. Tartozom ennél fogva a szállítandó tárgyakat mindennemű kár, de különösen bírói foglalás és zálogolás ellen megőzni, amennyiben pedig azok akár részben, akár egészben mégis zár alá kerülnek, arról tulajdonos Debrecen sz. kir. város Világítási Vállalatát ajánlott levélben azonnal értesíteni és mindazon eljárásokban támogatni, amelyeket a tárgyaknak zár alóli feloldása érdekében megindít és az ebből származó összes kárt és költséget sajátomból viselni.

Elismerem végül azon kikötésüket is, hogy egy részletfizetés pontos be nem tartása esetén, vagy az esetben, ha a lakásból kiköltözöm és a hátralékos tartozásnak más személyre való átírásához a Vállalat előzetesen hozzá nem járult, az áramszolgáltatás azonnal beszüntethető és egész hátralékom azonnal esedékessé válik és a Vállalat által peresíthető. Ilyen esetekben jogosult a Vállalat a berendezést leszereltetni, megkérdezésem nélkül másnak eladni és az így eladott tárgyak értékéből én csak azt az összeget igényelhetem, amely összeg az általam lefizetett részletekből az időközi kamatok, továbbá a leszerelési és kezelési költségek levonása után fennmarad.

Jelen rendelésem vissza nem vonható.  
Szóbeli megállapodások érvénytelenek.  
A vakolat, tető és falfestés-helyreállítása engem terhel.

Kötelezem magamat, hogy a fenti tőkeösszeg, valamint az azon felül esedékes kamat együttes törlesztésűl 1937. november 15. n. kezdődőleg minden hó 1-én P. 15. azaz Arany 150 pengőt fizetek Debrecen sz. kir. város Világítási Vállalatának. egy évi 6% kamattal

A vállalat a fizetett részleteket oly módon tőkésíti, hogy a mindenkor fennálló hátralék után a Nemzeti Bank kamatlábánál 3%-kal magasabb kamatot terhemre, a befizetett részletek összegét pedig javamra írja a teljes kiegyenlítésig.

Per esetén elismerem a debreceni kir. írásbíróóság hatáskörét és illetékességét.

Debrecen, 1937. Április hó 17.

Előttünk:

Barcsay György  
megrendelő (k)

mint tanuk előtt.

utca sz.

9. kép. A villanyáram bekötésének megrendelése 1937. április 17-én (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

## Költségvetés.

Dr.Barcsay László kir.járásbíró lakóházának  
építési munkáiról.

### I.Földmunka.

1. A terv szerinti épület alapásása 60 centiméter mélységű, a kijött föld a szobákban feltöltésnek használandó, a földmunka egység-áraiban szerszám felügyelet benne foglaltatik.
2. Földfeltöltés a belső helyiségekben részint az alapárkokból részint tengelyen szállított földdel minden 20 centiméter vastagságban erősen döngölve.
3. Homok feltöltés a padlók alá minden szerves anyagtól mentes száraz homokkal 10 centi vastagságban.
4. Padlás tapasztás pelyvás sárral repedés mentesen 8 centi vastagságban.

Földmunka összesen

273.-pengő.

### II. Kőműves és elhelyező munka .

1. A terv szerinti épület alapfalazása I.rendű égetett téglával fehér mészhabarcba rakva szigorúan vízszintes sorokkal.
2. Lábazati falazás az egész épületre körül Szerencsi kővel parkett rendszerű falazással a külső részen cement habarccsal fugdva 60 centi-méter magasságban.
3. A rajz szerinti terrasz melvédfal készítése u.m.2.tétel 10 centiméter vastag beton fedlappal.
4. A felmenő fal rakása jó minőségű száraz vályoggal sárhabarcsban rakva a szükséges ácsatokok és ablaktokok beállításával szigetelő lemez és falkötő vasak elhelyezésével .
5. A belső mennyezetek / kivéve a fűtőkamrát/ nádalása, vakolása simítása kővér mészhabarccsal háromszori fehér meszeléssel.
6. Összes belső falak / kivéve a fűtőkamra/ vakolása pelyvás mészhabarccsal, tiszta malterrel simítva háromszori színes meszeléssel, a fűtőkamra sár vakolással.
7. Az összes külső falak vakolása pelyvás mészhabarccsal színes kőpor borzolással körül díszes kivitelben.
8. Kémény falazások, a padlás térben durván vakolva, a tetőn-kívül nyeregből falazva, cement-habarccsal hézagolva betonfedlappal.
9. Feljárati beton lépcső készítése 6 mm.vasalással a főlépcső tagozott kiképzéssel / 3 darab lépcső/.
10. Kétszínű cementlapozás készítése cementhabarcsba ágyazva, kiöntve, feltisztítva, olajjal beeresztve, a terrazon mozaiklap, konyhában, fűdőszobában, kamarában cementlap.

10. kép. Az építési szerződés költségvetése, benne az egyes munkafázisokkal – 1. oldal  
(Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

11. Két emésztőgödör készítése 3 köbméter űrtartalommal téglából falazva, vasbeton fedőlappal, a fürdőszobából 15-ös cementcső bekötéssel, búzelzáróval.
12. 5 mm. vastag szigetelő lemez szállítása és elhelyezése forró bitomentben 10 centiméter átfedéssel ragasztva.
13. Falkötő vasak készítése, szállítása, 8-as vasból, az áttolók 6-os vasból.
14. A tető cserepelése falcos égetett mártfői vagy kerecsendi /építettő választása szerint/ cseréppel, élek és szegélyek, gerinc cserpek portland cementtel javított malterben rakva.

Kőműves munka összesen 5085.- P.

### III. Ács munka .

1. a tervszerinti épületre gerenda sorban vésett álló székes fedél elkötése felállítása jó minőségű épület fenyőfából, a padlás 4/4, a mennyezet 3/4 deszkázottal, cserép alá lécezve, padfeljáró, kéménnek helyezinek kiváltásával, szegek csavarok kapcsok hozzáadásával, 4/4 s. gyalult homlok eresz deszkázattal.
2. Ácsatokok készítése 90/210 m. 10/10.-es fenyőfából falnyulványokkal 17 darab.
3. Rögzített padfeljáró készítése a fáskamrából karfával ellátva.
4. 3 darab ácsajtó készítése fáskamrára, és klozetre, a klozetre egy kettős ülés, padozat.
5. A szobákban nut és féderes padlók készítése első rendű minőségű száraz 4/4-es 13 centi széles deszkából 10/10-es párnafákra fektetve 90 centiméter tengelytávolságban, körül szegéssel, felgyalulva.

Ácsmunka összesen 2816.-P.

### IV. Bádogos munka:

1. Csüngő eresz csatonna készítés 18-as horganyozott bádogból galv-nizálva erős tartó vasakban szerelve, a tartóvasak miniomozva feketére festve.
2. Lefolyó csövek készítése u.m.l. tétel 12. centiméteres átméréttel, erős nvitható tartó vasakban fektetve.
3. Hajlat bádog készítése 18-as horganyozott bádogból 50 centiméter kiterített szélességben. *javítás*
4. 45/45 centiméteres fekvő tetőablak készítése zsinór üvegezéssel kitámasztó vassal. *jav.*
5. Kéményszegés készítése 32 centiméter kiterített szélességben vizkorccal. *jav.*

Bádogos munka összesen 375.-P.

#### V. Melléképületek.

1. A kertben lévő épület elbontása, az udvar hátulján megjelölendő helyre ujjonnan felépítése, egyszerű kis kéménnyel, 4 méteres megtoldással, melyben egy egyes tyukól és egyes dásznoól van kifutóval, a disznóól padlása tyukólnak készitendő padlás alatt, létrával, kokasüllővel.
2. Az épület végénél egy 250/350 centiméter méretű verem szerű pince készítése téglával falazva, a teteje 18 centiméter vastag tapasztással, ez cseréppel fedve, előtérrel és lejárati bélelt ajtóval.
3. Drótszövet kerítés készítés 3 oldalról és a baronfi udvart bekerítve, minden 2 méter távolságra faragott akácfa oszlopokra feszített 1 méter magasságu közepes minőségű drótfonat, az alsó részen 25 centiméter magas 4/4-es deszka, a felső részen 10 centiméter széles 4/4-es deszkára rászegelve a drótháló, felül egy sor tüskés drót, a baronfi udvar körül 2 sor tüskés drót,
4. Az utcai részen díszes léckerítés akácfa oszlopokra egy kis kapu és egy kétszárnyu nagy kapuval, gyalulva, a kiskapu erős kovácsolt zárral 3 kulccsal, a nagy-kapu lakatos retesszel, festés nélkül, 180 centiméter magasságban, egy sor tüskés dróttal.
5. Egy 80 centiméter átméretű cementgyűrűs kut készítése olyan mélységre, hogy 5-6 méter mély víz legyen benne.
6. Szemét gödör deszkaránával.

Melléképületek összesen

1130.-P.

#### VI. Vegyes munka.

1. Építető által adott karbolineummal kerítés oszlopai és deszkázata bekenendő.
2. Kórház előtti uttól kezdve kis kapuig éltégla szegés közzé téglajárda építető által adott anyagból.
3. Kerti kavics sárga színben egy vagon beszerzése, vételára, helyszinre hordása és később megállapítandó módon szétterítése.
4. Építető által készítettett virágtartóláda vasak elhelyezése a terras cement fedlapjában.
5. Egy szekér terméskő építető részére díj mentesen visszahagyandó.

Vegyes munka összesen

150.-pengő.

Összesítés.

I. és II. Földmunka és kőműves munka	5358.-pengő
III. Ács munka	2816.- "
IV. Bádogos munka	375.- "
V. Melléképületek, kut, kerítés stb.	1130.- "
VI. Vegyes munka	150.- "
Összes anyag és munka	<u>9829.-pengő.</u>

13. kép. Az építési szerződés költségvetése – 4. oldal  
(Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

Adásvételi szerződés.

II. példány

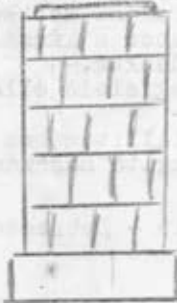
Kötik :

Krisch Károly kályhagyáros eladó és dr.Barcsay László  
járásbíró vevő.

A vétel tárgya :

1. Egy darab cserépkályha, 3.5 + 2 + 9 -es nagyság, az 1.számú  
minta szerinti színben, de jóval világosabb árnyalatban
2. Egy darab cserépkályha, 2.5 + 2 + 9 -es nagyság, a 3.számú  
chamois színben, sötétebb semmi esetre ne legyen, inkább világosabb,  
de legjobb ha ugyanaz a szín lesz
3. Egy darab cserépkályha 2.5 + 2 + 9 -es nagyság, a 2.számú  
zöld színű minta szerint, de kissé sötétebb árnyalatban
4. Egy darab cserépkályha 2.5 + 2 + 8 -as nagyság, a 4.számú  
minta szerinti krém színben, ez se legyen sötétebb, inkább világosabb,  
de legjobb, ha ez is ugyanilyen marad

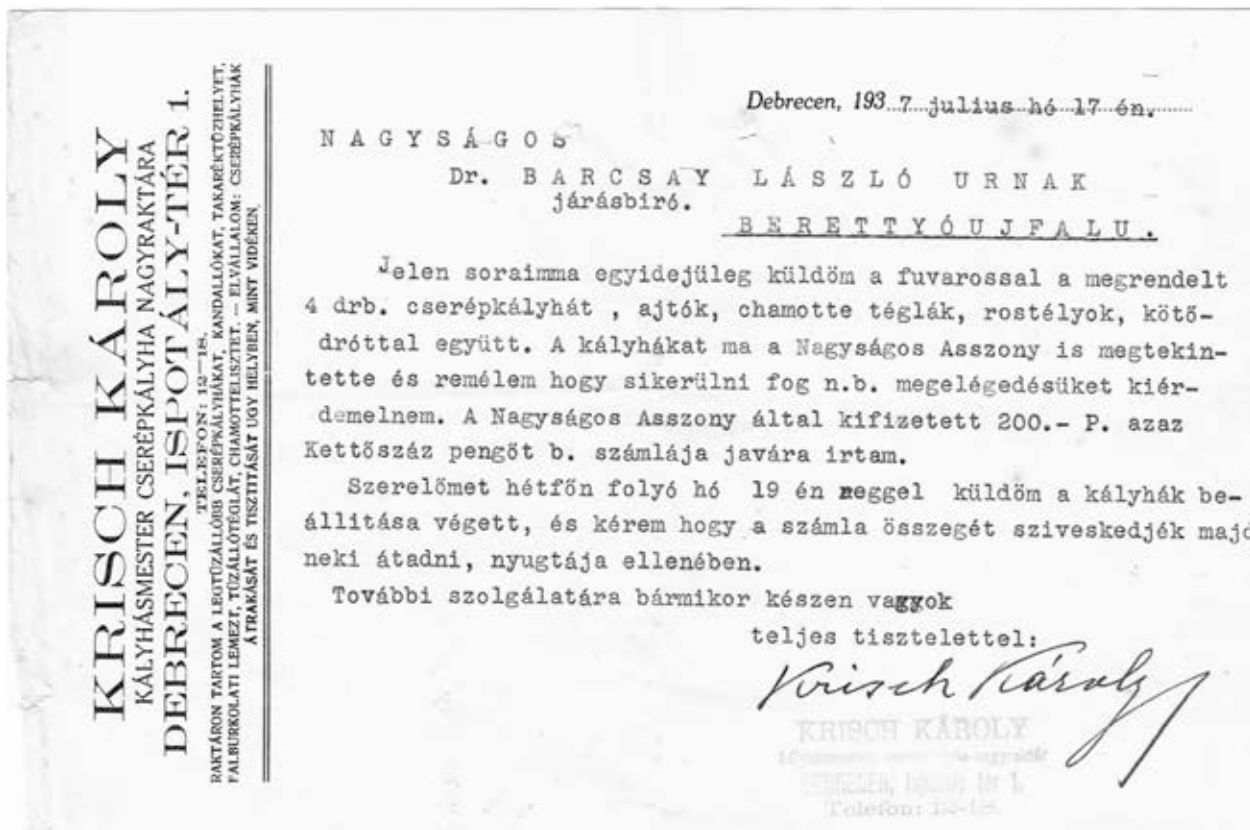
Mind a négy darab kályha sima csempékből, felül is saját magából  
kirakva, csupán egy keskeny felső fedő szegélyt kap, vegyes fűtésre  
/ szén és fafűtésre/ beállítva, megfelelő ajtókkal teljesen készen  
beállítva



Eladó kötelességei :

első osztályu prima minőségű kályhákat ad, amelyek fa és szén  
fűtésre egyaránt tűzállók, teljesen készen beállítva ajtókkal, felső

14. kép. A cserépkályháról készült adásvételi szerződés  
(Barcsay-hagyaték, Bagossy család)



15. kép. Krisch kályhászmester levele Barcsaynak a megrendelésről (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

bekerültek az ajtók, ablakok. Ma sem repedezik a fal, nem ázik be ajtó, ablak. 1937 nyarán be is költöztünk...<sup>42</sup>

Az idézett sorok és a fennmaradt szerződések ellentmondanak egymásnak. Nem pusztán az időbeliségben, hanem az építési módban is vannak eltérések. Ez utóbbi tűnik szembe a leginkább. Barcsay visszaemlékezése szerint a ház kútalapokra épült, ellenben az építési szerződéshez csatolt költségvetés sávalapokról szól: „A terv szerinti épület alapásása 60 centiméter mélységű, a kijött föld a szobákban feltöltésnek használandó [...] A terv szerinti épület alapfalazása I. rendű égetett téglával fehér mész habarcsba rakva szigoruan vízszintes sorokkal.”<sup>43</sup> A tervlap metszeti rajza is sávalapokat mutat. (16. kép)

Érdeemes a költségvetés további pontjait is elolvasni, mert megismerhető ezekből a korabeli szokásos házépítési mód, az anyaghasználat, az alkalmazott szerkezetek és eljárások. (10–13. kép)

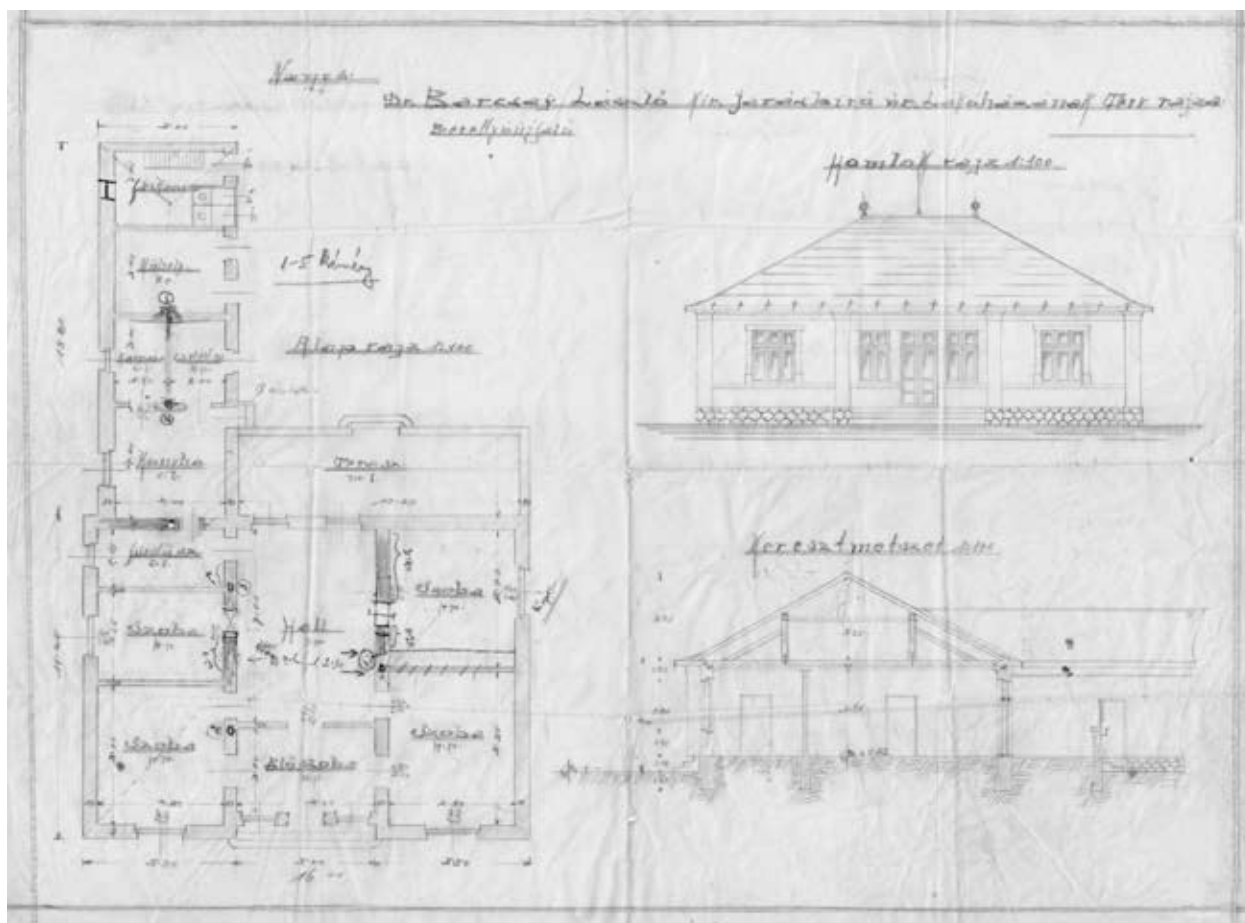
42 Barcsay-emlékiratok I. 1. rész 29.

43 Költségvetés. Dr. Barcsay László kir. járásbíró lakóházának építési munkáiról. I/1.; II/2. pontok

## Az elkészült ház

A szerződés és a visszaemlékezés ellentmondásai ellenére leszögezhető, hogy Barcsay biztos kezekre bízta otthona felépítését. Jól bevált mesteremberek dolgoztak a járásbíró új családi házában, amelybe 1937 nyarának végén be is költözhetett a család. Így az őszt már itt töltötték, és a téltől sem kellett tartaniuk, hiszen a nyári építkezés folyamán a cserépkályhákat is beállították. A fűtést is – úgy tűnik – jó kezekre bízta Barcsay. A cserépkályhákat – az 1937. június 12-én kötött adásvételi szerződés alapján – Krisch Károly debreceni kályhászmester szállította, akinek az Ispotály tér 1. sz. alatt cserépkályha-nagyraktára volt. Barcsay négy darab kályhát rendelt innen. Ezeknek különböző volt a színe. Az egyiket az „1. számú minta szerinti színben, de jóval világosabb árnyalatban” a másikat a „3. számú chamois<sup>44</sup> színben” kérte, s hozzáfűzte: „sötétebb semmi esetre ne legyen, inkább világosabb, de legjobb ha ugyanez a szín lesz.” A harmadik kályha a zöld színminta sötétebb árnyalatában készült, s

44 Világosdrapp, régiesen zergebőr szín.



16. kép. A megvalósult ház tervlapja, alaprajzzal, homlokzattal és metszettel 1:100 méretarányban. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

a negyedik pedig krémszínben. „Mind a négy darab kályha sima csempékből, felül is saját magából kirakva, csupán egy keskeny felső szegélyt kap, vegyes fűtésre /szén és fafűtésre/ beállítva, megfelelő ajtókkal teljesen készen beállítva” – olvasható az adásvételi szerződésben, amely lapján még egy ceruzával készült rajz is látható az egyik kályháról.<sup>45</sup> (14. kép) A kályhákkal kapcsolatos további dokumentumok nyugtából és Krischtől kapott rendkívül udvarias hangvételű levelekből tevődnek össze a hagyatékban. Egyik ilyen levelecske Barcsayt arról értesítette, hogy a gyáros elküldte rendeltetési helyükre a kályhákat, amelyeket aznap „a Nagyságos Asszony is megtekintett[e] és remélem – írja Krisch – hogy sikerülni fog n. b. megelégedésüket kiérdemelnem.”<sup>46</sup> (15. kép) A négy új cserépkályhával együtt öt darab kályha került a házba, ugyanis egy

használatat átrakattak. A kályhákat 1937. július 24-én állították fel a házban.<sup>47</sup>

Az említetteken kívül valószínűleg más fűtőeszközök is beállításra kerültek a házban, hiszen a helyiségek és a kémények száma ezt valószínűsíti. (16. kép)

A helyiségekről egy 1:100 méretarányú tervrajz árulkodik. A megvalósult házról ez az egy darab tervlap található a hagyatékban. Ezen a lapon az alaprajz mellett homlokzatrajz és keresztmetszet is látható azonos méretarányban. (16. kép)

Az elkészült ház egy szélesen elnyúló négyzetes alapú, sátortetős épületként tűnik fel az utca és az előkertje irányából. A házhoz hátul egy hosszan elnyúló mellékszárnny csatlakozik, ekképpen L alakúvá válik az épület, amelynek szárainak találkozásánál nagy méretű nyitott terasz kapott helyet.

A ház főhomlokzata egy szimmetrikus elrendezésű, polgári villa képét mutatja, amely már nem a 19. század végének hangulatát idézi, hanem – egyszerűbb homlokzati síkjaival, alacsonyabb

45 Adásvételi szerződés. (Kötik: Krisch Károly kályhagyáros, eladó és dr. Barcsay László járásbíró, vevő) Berettyóújfalú–Debreczen, 1937. 06. 12. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

46 Krisch Károly kályhásmester levele Barcsay Lászlónak. Debreczen, 1937. 07. 17. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

47 Elismervény. Berettyóújfalú, 1937. 07. 24. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)



17. kép. A Barcsay-ház a kerti útról  
(Barcsay-fotóarchívum, Bagossy család)

épületmagasságával – a kor, az 1930-as évek modern építészeti tendenciái felé közelít, de igazi modern házzá nem válik.<sup>48</sup> A homlokzat és a helyiségkiosztás komponálása még mindig inkább a húszas évek neobarokkját tükrözi vissza, ekképp sokkal inkább a berettyóújfalui tisztviselőtelep villaszerű házához áll közelebb. Ezeknek nagy hajlásszögű tetőit, ha nem is „utánozza” Barcsay háza, de nyerskő lábazatuk nagyon hasonló.

A ház előtti kert, annak parteres kialakítása és a kaputól a bejáratig egyenesen felfutó út szintén a (neo)barokk szerkesztési elveket jeleníti meg, igaz, a barokkos feltárlást némiképp gyengíti, hogy az út és a ház tengelye nem tökéletesen esik egybe. Ezzel együtt is a kerti (sugár)út a szárnyas bejárat ajtóba torkollik, amely mellett a két ablak elegáns, tágas fogadószobát sejtet. A tágasság itt 15 négyzetmétert jelent, ugyanis ennyi az alaprajzon előszobaként jelzett helyiség alapterülete. Itt is a szimmetria uralkodik, hiszen jobbra és balra a két utca felé néző nagyszoba nyílik, amelyek hárm-

osztású ablakai a homlokzat villaszerű szimmetriáját fokozzák. (17. kép)

Az előszobán átvezető főtengely a hallba visz. Ez a ház központi helyisége, amely kelet felé, a ház mögötti kertre néző teraszra nyílik Szecsődiasztalosmester remekművén keresztül. Az elnevezés a harmincas évek divatos és a városi lakásokban rendszerint kialakított térre utal, azonban itt – bár a funkció, azaz, hogy innen nyílnak a ház helyiségei, adott – mégis inkább ebédlőként működik.<sup>49</sup>

A ház négyzetes alapú központi része a főbb lakóhelyiségeket foglalja magába. Ekképp a hallból az említett utcai szobák is megközelíthetők, valamint további két szoba, amelyeket a ház oldalán, az utcai szobák mögé soroltak, de azokkal nem nyithatók össze. A négy szoba kényelmességről árulkodik. A fennmaradt alaprajz nem részletezi a szobák rendeltetését, azokról egyéb forrásokból értesülhetünk. Így például a Barcsay-émlékiratok VI. kötetében, a második világháborút bemutató események

48 Lásd erről alább a tervváltozatokról szóló részt!

49 A hall ebédlőként használatát igazolja ifj. Barcsay László visszaemlékezése a háborús időkre: „Egy este váratlanul betoppant az ebédlőbe a terasz felől két »gárda«-tiszt...” Vö. Barcsay-émlékiratok VI. 37.

kapcsán tesz a szerző említést a szobákról. Ebből kiderül, hogy az egyik utca, illetve a nagy előkert felé néző szoba volt a szalon.<sup>50</sup> Átellenben pedig „úriszoba” helyezkedett el.<sup>51</sup>

A két kisebb szoba pedig háló-, illetve gyerek-szoba volt. A hallból nyílt a négy szobán kívül a fürdőszoba is, közvetlenül balra a teraszajtó mellett. Innen vezetett át egy ajtó a konyha felé, amelynek közvetlen kijárata volt a kert felé.<sup>52</sup> A konyha már a ház főtömegéből kilépő mellékszárny első helyisége, az L alak keskenyebb szárában. Innen további két helyiség nyílt. Bal oldalon a kamra, jobb oldalon a cselédszoba<sup>53</sup>, amelynek területe mintegy hat négyzetméter volt.

Az épületszárny további helyiségei már csupán a kert felől voltak megközelíthetők. Itt egy faskamra benne a padlásfeljáróval, és a területéből kihalászott árnyékszékkel kapott helyet, s mellett a család fő műhelye. A fő traktus teljes hátoldalán végig futó terasz és a mellékszárny ölelésében állt az öntöttvas kerti kút.

## A ház és a telek

A ház az ajándékozással és vásárlással szerzett nagyméretű telek közepén helyezkedett el. Ez a pozíció lehetővé tette, hogy Barcsay – szenvedélyének hódolva – olyan kertet építhessen ki, amely a gazdag és változatos növényvilágával a ház közvetlen



18. kép. A virágtartó vas a teraszon, háttérben a ház teraszkijárata (A szerző felvétele, 2017. március)

és tágabb környezetének is díszévé válhatott. A ház előtti terület, a nagyméretű előkert a telek kórház felőli bejáratától a házig terjedve számos növénykülönlegesség élőhelyévé vált. Ahogy ifj. Barcsay László írja: „a kert szerepe kizárólag a lakóház környékének kellemessé tétele és a tulajdonos kertészkedő kedvenc időtöltésének a színhelye volt, zárt kapukkal külön kis világ.”<sup>54</sup>

A kert kialakítása és a házhoz felvezető egyenes út klasszikus szerkesztési elveket tükröz. A kerti út két oldalát fagyal szegélyezte. Mögötte ágyások különféle növényekkel és fákkal. A kialakítást Barcsay már az építés kezdetén elképzelhette, amire a szerződés költségvetéséből is következtethetünk a egyes munkákról szóló VI. rész pontjai alapján: „2. Kórház előtti uttól kezdve kis kapuig éltégla szegés közé téglajárda építtető által adott anyagból. / 3. Kerti kavics sárga színben egy vagon beszerzése, vételára, helyszínre hordása és később megállapítandó módon szétterítése.”<sup>55</sup>

A dokumentumok mindemellett a teraszról is tartalmaznak információt, amely – miként az épület leírásánál láttuk – a ház hátra néző falának hosszában terült el, ide nyílt a hall. A terasz mellvéd fala ugyanúgy, mint a ház lábazata „szerencsi mészkövel parkett rendszerű falazással” készült „10 centiméter vastag beton fedlappal”, amelybe az „építtető által készített virágtartóláda vasak” elhelyezését is vállalta a szerződés szerint a kivitelező. (18. kép) Bár a terasz a ház keleti oldalára került, mégis kellemes időtöltésre nyújtott lehetőséget a család számára hosszú éveken át.

50 „Nálunk a szalonból lett vendégszoba. Ez ugyan Édesanyám szentélye volt, de ő ekkoriban Nagyváradon lakott, így a vendég érkezése nem okozott gondot.” Barcsay-emlékiratok VI. 22.

„Minden katonaféle vendéget alaposan kifaggattunk, melyik szoba lesz a legbiztonságosabb, ha ideér a pokol. A tapasztaltabbak mind a ház délnyugati szobáját, Édesanyám szalonját tartották. Igazuk volt. Ez az egy szoba egy gombostűfejnyi szilánkot sem kapott.” Barcsay-emlékiratok VI. 32.

51 „A birsalmfa alatt egy félig kiásott lövészgödör ásítózott, az úriszoba és a szalon ablak alatt, pedig hímzett díványpárnáinkkal és pokrócainkkal kibélelt, egy-egy lövészknő. Az már a kerti útról látszott, hogy a ház alaposan meg van lődözve. Az előszoba ajtó mellett egy nagy lyuk, melyből vezetékeiken függve kilógtak a villanykapcsolók és a csengőgomb. A tetőn alig volt cserép a helyén. Ablakok, szinte üveg nélkül.” Barcsay-emlékiratok VI. 34.

52 Ez az ajtó volt az egyik külső ajtó, amelynek a leírását az épületszatalosi szerződés 8. pontjában is megtaláljuk: „80 x 200 cm. külső belső szárnyú ajtó külső szárny tömör, belső üveges, 50 centiméter falban sárgásbarnára, esetleg később előírt színre mázolja, alapfestésen kétszer...” Szerződés (kötik: dr. Barcsay László j.b. és Szecsődi Jenő asztalos-mester vállalkozó), Berettyóújfalú, 1937. 01. 19. 8. pont. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

53 A cselédszobának számos rendeltetése volt – tudjuk meg ifj. Barcsaytól a háború időszakáról mesélve: „A békés időkben házvezetőnői-pesztonkai-belső-személyzeti-garderobe-i szobába egy orosz fogorvosnőt szállásoltak be. Rendes fehérszemély volt, tipikus »bárisnya«, hatalmas, fehérbőrű, vörössesszőke debella, nagy mellekkel, fenékkal, csizmában, egyenruhában, tisztí váll-lappal, kitüntetésekkel, zöld barettel a fején. Nem jött egyedül. Volt vele egy szimpatikus, csinos férfi-katona, tisztí, de jelzések nélküli uniformisban. Egész európai külsejű ember volt. Férfiként mutatta be az orvos elvtársnő. Mindig együtt jöttek, együtt mentek, társalogtak velünk. És lehetett velük társalogni, már csak azért is, mert a férfi németül is tudott. Hanem a személyzeti szoba kissé öreg ágya hosszú éjszakákon át hangosan árulkodott a kellemes együttlétkről. Irigylésre méltó teljesítményeket produkáltak...” Barcsay-emlékiratok VI. 37.

54 Barcsay 2014: 1.

55 Költségvetés. Dr. Barcsay László kir. járásbíró lakóházának építési munkáiról. VI/2–3. pontok (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)



19–20. kép. A Barcsay-kert területváltozása a ház mögötti Szökő utca megnyitásával  
(fentrol.hu, Budapest Főváros Kormányhivatala)

A telek hátsó részén épültek fel a melléképületek, amelyekről az építési szerződés költségvetésében is rendelkeztek: „V. Melléképületek. 1. A kertben lévő épület elbontása, az udvar hátulján megjelölendő helyre ujjonnan felépítése, egyszerű kis kéménnyel, 4 méteres megtoldással, melyben egy egyes tyukól és egyes disznóól van kifutóval, a disznóól padlása tyukólnak készítendő padlás alatt, létrával, kokasüllővel.”<sup>56</sup> A későbbiekben üvegház is építettett Barcsay. Ez – az 1963 és 1970 közötti kisajátítási eljárás következtében – elbontásra került, mert a ház mögött megnyitott Szökő utca nyomvonalába esett.<sup>57</sup> A kert az utcanyitás miatt ekkor kettészakadt, s az új utca túloldalára eső részen később új ház épült.

Jól jelzik a változásokat az 1970-ben, illetve 1974-ben készült légifelvételek. (19–20. kép)

Később – 1975-ben – a megmaradt kert-részt természetvédelmi területté minősítették.<sup>58</sup> Védettsége mai napig fennáll.

## **Tervváltozatok és záró gondolatok**

Egy épület bemutatása során általában az ismertetés elején szokás az esetleges tervváltozatokról szólni, hiszen azok a legkorábbi fázishoz, a tervezéshez tartoznak. Ebben az esetben azonban utóbb kerül erre sor, mert a már bemutatott ház ismeretében válhatnak jobban érthetőbbé a fennmaradt alternatívák.

A családi hagyatékban két másik tervlap is megtalálható a megvalósult házé mellett. Mindkettő szinte kuriózumnak tekinthető, hiszen annak a jelei ezek a tervek, hogy az 1930-as évek stílusváltása – a historizáló formák elhagyása és a modern építészet felé fordulás – egy vidéki kis településen is a mindennapok kérdésévé vált a házépítők és építtetők között. A felépült ház is – ahogy már szóba került – e kettősséget hordozza magán, hiszen formavilága és kertje egy hagyományos családi villa hangulatát idézi, kényelmessége pedig a korszerűségből fakad.

A fennmaradt két tervváltozat közül az egyik mindenképp a megvalósult ház alternatívájának tekinthető. (21. kép) Ezen egyértelműen felismerhető

a homlokzati struktúra és a tömeg. Az eltérés pusztán a ház megjelenésében, „régieskedésében” áll, ugyanis egy olyan épületről készült a rajz, amely a 19. század végi „svácji lakok” világát idézi.<sup>59</sup> A faszerkezetű, oromzatos, tornácszerű előépítményével, a fűrészeléssel díszített deszkaoromzataival a ház igazi nagypolgári nyaraló képét mutatja, amelyhez hasonlót a budai hegyekben, vagy a korabeli debreceni Nagyerdőn láthatott az ember. Kicsit olyan ez a terv, mintha a lombfűrészrel falamezekből dísz tárgyakat kedvtelésből előállító Barcsay, fantáziájának teret engedve, álmai villáját rajzoltatta volna meg.

A másik tervlap az igazi kuriózum, hiszen – bár nem valósult meg – egy olyan ház lehetséges változatát mutatja, amelyből a környéken nem sok épült fel. A tervlapon egy egyemeletes családi ház látható két szintjének alaprajzával, és az épület távlati képével. (22. kép) A terv – leginkább a ház perspektivikus rajza – kidolgozatlanságával, itt-ott megjelenő esetlenségével és következetlenségével valóban csak egy lehetséges alternatíva vázlatát mutatja, amely azonban mégis haladó szellemiségről árulkodik: a modern szemléletről. A dokumentumokból – mivel sem leírás, sem aláírás nincs a terveken – nem derül ki, hogy ki a rajz készítője. Feltételezhetően Lisztes István, de legalábbis ugyanaz a személy, aki a megvalósult ház terveit is készítette, hiszen a feliratozás írásképe nagyon hasonló. Az sem derül ki, hogy kinek az ösztönzésére született a vázlat. Lisztes (vagy a tervező) mutatott ekképpen egy alternatívát a megrendelőnek, vagy éppen Barcsay kért egy modern változatot. Nem tudni, de talán nem is ez a fontos. Sokkal fontosabb a terv léte, amely azt jelzi, hogy az 1930-as évek derekán már a vidéki Magyarországon – a fővárosi impulzusoktól távol eső, egy, az első világháború után nehéz helyzetbe került területen – is felüti a fejét a legmodernebb építészeti irány. Ebben a közegben szinte meglepetésként hat az, hogy számításba jöhetett (volna) egy, az országban is épp csak gyökeret verő modern „stílust” képviselő családi ház megépítése. Ugyanakkor megnyugtató ez a tény, mert azt jelzi, hogy a modern építészet hatásai nem pusztán a főváros építkezéseiben jelenhettek meg.<sup>60</sup>

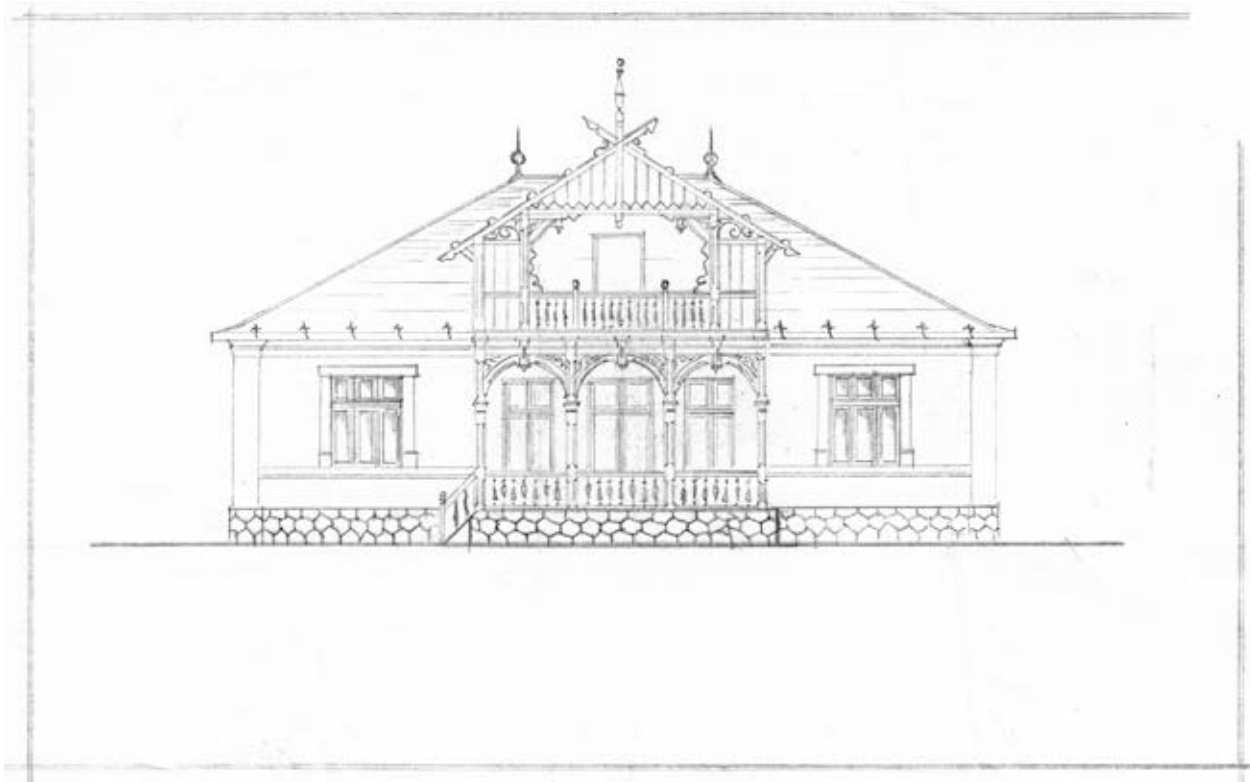
56 Vö. Költségvetés. Dr. Barcsay László kir. járásbíró lakóházának építési munkáiról. V/1. (Barcsay-hagyaték, Bagossy-család)

57 Vö. A berettyóújfalui Gacsa-kert feldarabolása 1963–1970. (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

58 Vö. ifj. Barcsay 2014.

59 Lásd: Puhl 2013: 33.

60 Érdekes, hogy ebben az időszakban a többek között a berettyóújfalui királyi járásbíró épületét is jegyző Orbán Ferenc építész a neobarokktól elfordulva a modern építészet képviselőjévé és népszerűsítőjévé vált. A magánházak építése terén kifejezetten igyekezett a közvéleményt formálni, és a modern elveknek megfelelő családi házak építtetését ösztönözte. Vö. Orbán 1931.



21. kép. A svájci villa mint a Barcsay-ház alternatívája  
(Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

A ház tervezési idején, 1936-ban<sup>61</sup> már túl volt a magyar építészet azon a fordulóponton, amely nyomán a konzervatív szemléletet a modern váltotta fel, s a Bauhaus világot realizáló építészet elfogadottá vált Magyarországon.<sup>62</sup>

A fennmaradt tervváltozat egy, a Bauhaus elveit és formáit megtestesítő házról készült. A ház bejárata egy nyitott teraszról nyílik, amelyhez néhány lépcsőfok vezet fel a kertből. A bejáraton át egy keskeny folyosó visz a ház belsejébe. Erről a folyosóról nyílik jobbra egy szoba, amelynek az ablaka a ház előtti teraszra néz. E szobának a rajz szerint csak ablaka van, tehát közvetlen kapcsolata nincs a terrasszal. Ez a viszonylag kisméretű szoba talán a család fő dolgozószobájaként (vagy a korábban emlegetett „úriszoba”-ként) funkcionálhatott volna, ahonnan Barcsay a kertjére is ráláthatott volna.

A folyosó másik oldalán, jobbra egy másik szoba nyílik a terv szerint. Ennek az ablaka szintén a bejárat előtti kertre néz. Ebben a formában a megvalósult ház elrendezése köszön vissza, amelynek szintén – más méretekkkel, de mégis – ez volt a kon-

cepciója: középen bejárat, két oldalán egy-egy, az előkertre néző szobával.

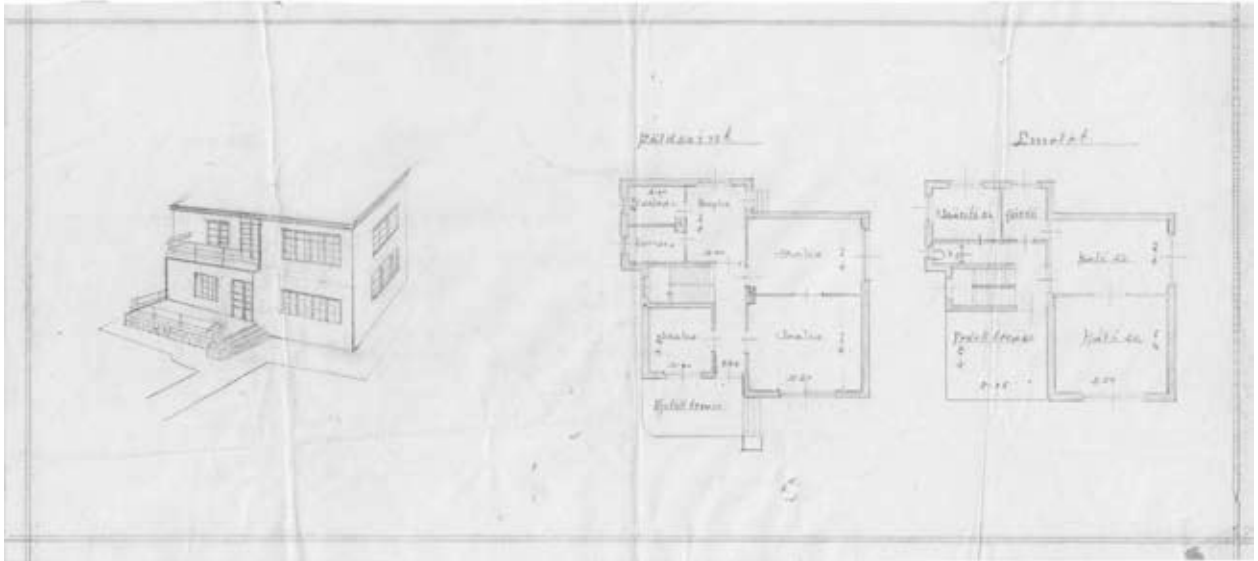
A jobb oldali szobát egy újabb szoba követi hátrafelé. Ennek ablaka már oldalra nyílik – hasonlóan a megvalósult házhoz. A két szoba között ajtót helyeztek el, de ez a hátsó szoba a folyosóról is megközelíthető.

A folyosó végén balra a lépcsőház kapott helyet, a bejáratallal szemben pedig a konyha. Ebből – megint csak a megvalósult ház megoldásához hasonlóan – egy kamra és mellette egy cselédszoba nyílik. A konyhának a ház hátoldalán közvetlen kapcsolata lett volna a kerttel, hasonlóan a megépült házhoz.

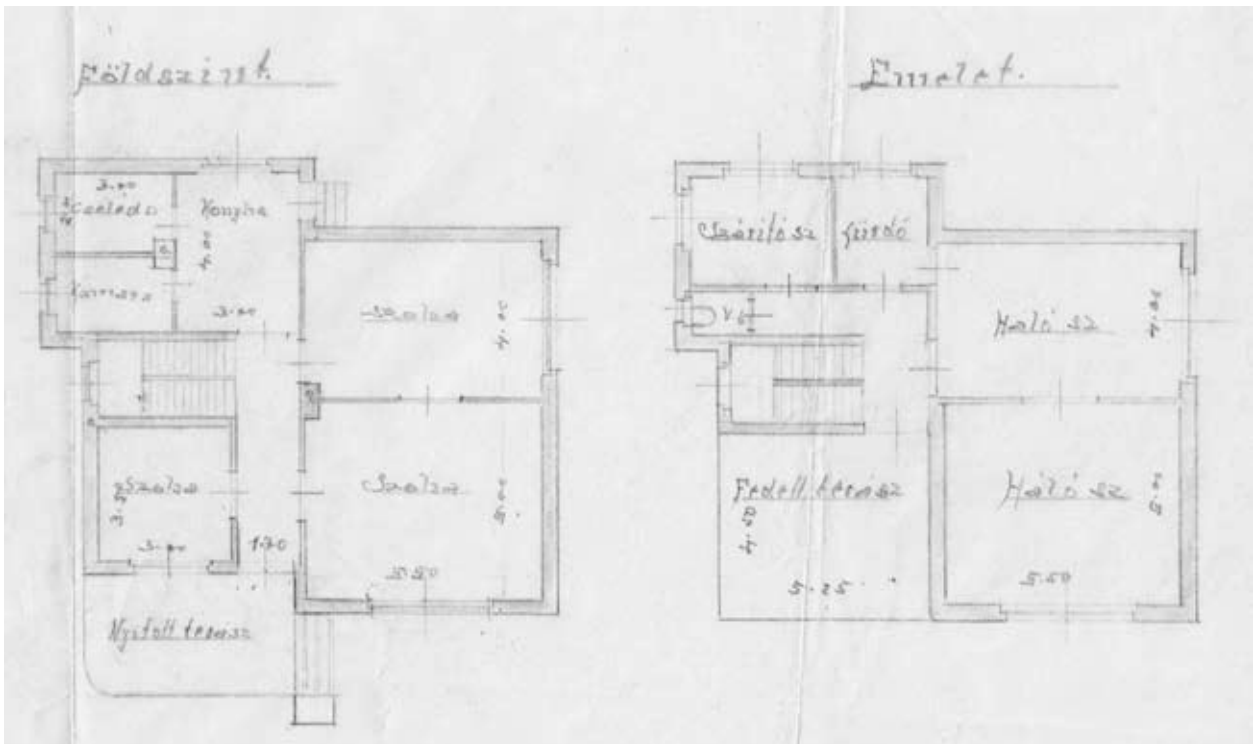
Az emeleten megismétlődnek a ház jobb oldalának földszinti szobái. A rajzon a felirat itt a funkciót is elárulja: hálószoba. A két szoba viszonya azonban némiképp eltér a földszinhez képest, ami a bejáratuk kialakításában figyelhető meg. Itt, az emeleten a két hálószoba egymásból nyílik, ugyanis a folyosón – ahova a lépcső érkezik – csak a hátsó szoba kapott bejáratot, a másik szoba nem, így az csak a másikon keresztül közelíthető meg. E kialakításnak az oka – az alaprajz értelmében – annak köszönhető, hogy a középfolyosó itt nem fut teljesen végig a földszinti társa felett, a lépcsőtől jobbra, az előkert felé eső végén egy fedett teraszba nyílik. Ez a fedett

61 Mivel az építési szerződést a felek 1937 januárjában írták alá, feltételezhető – korábbi együttműködésük alapján –, hogy az előző évben formálódott a ház terve.

62 Vö. Vámosy 2015: 136–148.; Pámer 2001: 56–61.; Fehérvári – Hajdú – Prakfalvi – Ritoók 2017: 244–245.; Szentkirályi i. m. 608–612.



22. kép. A modern tervváltozat  
(Barcsay-hagyaték, Bagossy család)



23. kép. A modern tervváltozat alaprajzai  
(Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

terasz a földszinten, a bejáratnál balra elhelyezkedő szoba felé van.

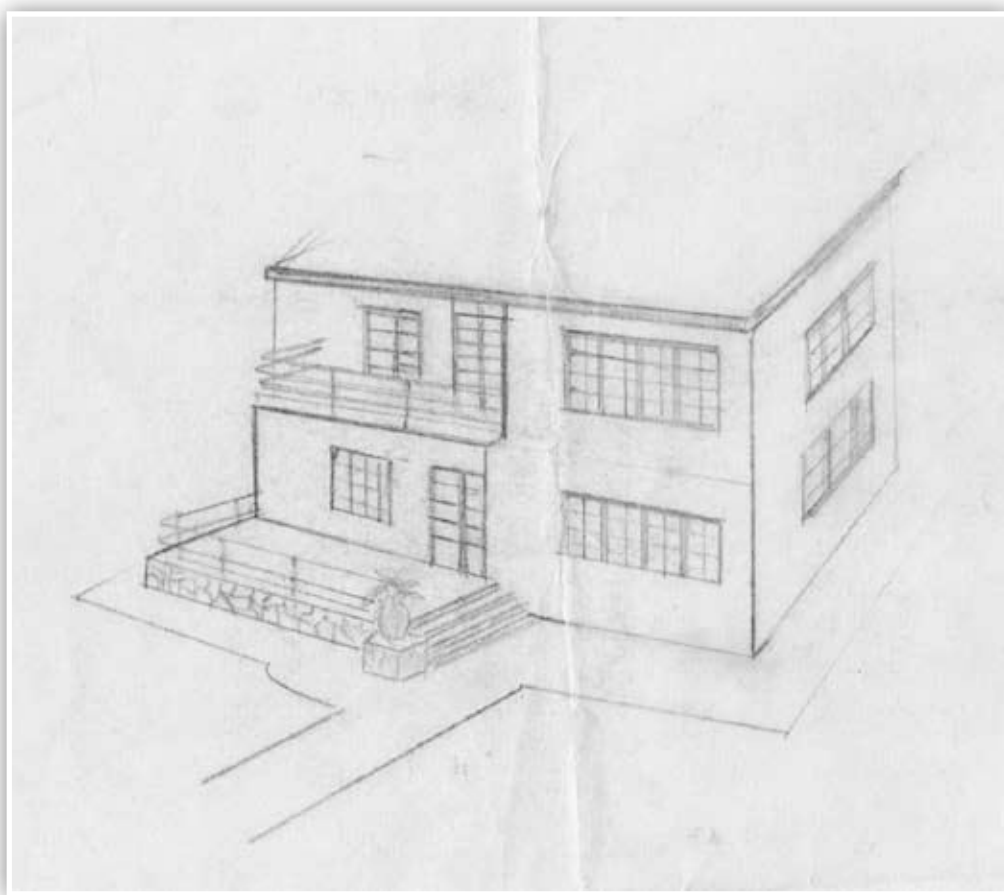
Az emeleti folyosó másik vége a kiszolgáló helyiségek felé visz. A folyosó ezen része elfordul a lépcsőház fala mentén egy keskenyebb közlekedőt alakítva. Innen nyílik a WC (a közlekedő végén), a szárító és a fürdő. A szárítószoba idézi fel a korszerű, kényelmes lakóházzal szemben támasztatott követelmények megvalósítását a leginkább. (23. kép)

Az alaprajzok mellett – miképpen már szó esett róla – egy távlati rajz is készült a házról. Ezen a harmincas években, a középosztály körében egyre elfogadottabb, az új építési elveket tükröző épület jelenik meg. Lapostetővel, teraszokkal és szalagablakokkal. A homlokzat viszonylagos szabad alakítása – az, hogy igazi főhomlokzata nincsen, így körbejárásra készíti a szemlélőt – mindenképp a

modern építési elveket tükrözi.<sup>63</sup> Ugyanakkor nem elég bátor ahhoz, hogy például homlokzati síkon átforduló sarokablakokat kapjanak a szobák, holott a tömegből ez is következhetne. Valószínűleg ennek kivitelezése a helyi viszonyok között nehézkes lett volna. A tömeg ellenben a „trendnek” megfelelő, a belső elrendezéshez igazodik, a belső funkciók külső megjelenéseként értelmezhető.

Ez a kis terv – kiforratlansága ellenére is – felidézheti akár Kozma Lajos, vagy Fischer József budai villáit is. Mind belsejében, alaprajzi rendszerében, mind külső formáiban, részleteiben (pl. a teraszok korlátja) arról árulkodik, hogy készítője ismerte a kor aktuális építészeti eredményeit, és volt bátorsága megálmodni egy ilyen házat a helyi közegben is. (24. kép)

Végül – mint láthatjuk – nem Bauhaus villát építtetett Barcsay László. A régmúltat idéző svájci villa és a modernitást tükröző lapostetős, emeletes családi ház lehetősége között, ha nem is félúton, hanem inkább a hagyományos formák felé húzva állapodott meg. Ezért viszont elmarasztalni nem lehet őt, hiszen a megépült háza a hagyományt éppúgy képviseli, mint a nyitást az új felé. S ha felidézzük Pámer Nóra szavait, miszerint ebben az időszakban a „kubus szimbólum lett az építészetben, amely a történeti építészet tipológiájától való teljes megszabadulást, a történelem nélkülit – a múlt nélkülit – jelentette”<sup>64</sup>, akkor érthetővé válik az idegenkedés a modern háztól, kiváltképp egy ilyen hagyományt és a múlt értékeit tisztelő család esetében.



24. kép. A modern tervváltozat távlati képe (Barcsay-hagyaték, Bagossy család)

63 Vö. Pámer i. m. 65–67.

64 Pámer i. m. 67.

## Irodalom

BARCSAY László

2014 „Barcsay kert TT” természetvédelmi kezelési terve (kézirat, Bagossy család)

BARTHA Ákos

2011 Élet Berettyóújfaluban a dualizmustól a rendszerváltozásig. In: Kállai Irén (szerk.): *Berettyóújfalua az újkőkortól napjainkig*. Berettyóújfalua. 50–77.

BERETTYÓHÍR.HU

2013 <https://berettyohir.hu/index.php/home/szponzoralt-cikk/3133-varazskert-a-varos-sziveben.html>  
(A letöltés ideje: 2017. 12. 07.)

BOLLA Zoltán

2016 *A magyar art deco építészet*. Budapest

FEHÉRVÁRI Zoltán – HAJDÚ Virág – PRAKFAI Endre – RITOÓK Pál

2017 *Magyar építészet a Szépítő Bizottmánytól napjainkig*. Budapest

FRIGYES Sándor

1928 A berettyóújfalusi vasúti Berettyóhíd átépítése. *A Magyar Mérnök- és Építész-egylet Közölnye*, 1928/27–28. sz. 177–181.

GALL Anthony

2002 *Kós Károly műhelye*. Budapest

GYÁNY Ferenc

1930 Berettyóújfalua az utolsó tíz év alatt. In: Vermes Ernő (szerk.): *Bihar vármegye tíz évvel Trianon után*. Berettyóújfalua. 141–147.

KERTÉSZ János

1938 Berettyóújfalua, a vármegye új székhelye. In: Nadányi Zoltán (szerk.): *Bihar-vármegye. Magyar városok Monográfiája*. Budapest. 447–453.

KÖRNER Zsuzsa

2004 *A telepszerű lakásépítés története Magyarországon 1850–1945*. Budapest

KUBINSZKY Mihály

1974 *Györgyi Dénes*. Budapest

LASDBUDAPESTET.BLOGSPOT.COM

2013 *Óbudai Gázgyári Tisztviselőtelep*. [http://lasdbudapestet.blogspot.hu/2013/03/obudai-gazgyari-tisztviselotelep\\_25.html](http://lasdbudapestet.blogspot.hu/2013/03/obudai-gazgyari-tisztviselotelep_25.html) (A letöltés ideje: 2017. 12. 07.)

MARÓTYZ Katalin

2013 Bírák és ügyészek telepe. Budapest, XII. Ráth György utca, Székács utca, Tóth Lőrinc utca, Karap utca. Árkay Aladár. 1911–1912. In: Puhl Antal (szerk.): *Magyarország híres villái*. Prága. 78–82.

MOLNÁR Endre

1938 Bihar-vármegye vázlatos statisztikája. In: Nadányi Zoltán (szerk.): *Bihar-vármegye. Magyar városok Monográfiája*. Budapest. 60–72.

MOLNÁR Imre

1938 A közigazgatás fejlődése Bihar-vármegyében. In: Nadányi Zoltán (szerk.): *Bihar-vármegye. Magyar városok Monográfiája*. Budapest. 379–383.

NYAKAS Miklós

1981 Berettyóújfalua politikai és társadalmi élete a polgári korszakban. In: Varga Gyula (szerk.) *Berettyóújfalua története*. Berettyóújfalua. 299–323.

ORBÁN Ferenc

1931 *Családi ház tervezése. Az építészetről a közönséghez*. Budapest

PÁMER Nóra

2001 *Magyar építészet a két világháború között*. Budapest

PUHL Antal (szerk.)

2013 *Magyarország híres villái*. Prága

ROMSICS Ignác

2001 *A trianoni békeszerződés*. Budapest

SÁNDOR Mária – TÖRÖK Péter

2001 Adatok Berettyóújfalu két világháború közötti infrastrukturális fejlődéséhez. In: Varjasi Imre (szerk.): *Bihar vármegye a múltó időben*. Debrecen. 53–74.

SZENTKIRÁLYI Zoltán

2004 *Az építészet világtörténete*. Budapest

VAJDA Mária

2011 Népeesség, egyházak, vallási felekezetek. In: Kállai Irén (szerk.): *Berettyóújfalu az újkőkortól napjainkig*. Berettyóújfalu. 78–85.

VÁMOSSY Ferenc

2015 *A 20. század magyar építésze 1. kötet. Örökségünk értékei, válságos évtizedek. 1902–1956.* [h. n.]

**Zoltán Megyeri-Pálffi: “The residence of the hon. dr. László Barcsay district judge of the royal court”**

*Becoming to a county town after the Treaty of Trianon the urban landscape of Berettyóújfalu has significantly changed. Important public buildings, such as the county hall, various schools, and the hospital, raised in these times brought a novel urban character to the town, but also the design of residential homes featured new shapes.*

*Besides the unbroken row of rural middle-class houses of the main street and some of its side streets the villa-like residences built in the 1920s and 1930s provided genuine urban character to the town.*

*A significant part of residential homes of Berettyóújfalu is the so called “Officials’ Quarter” established when new tasks of administration appeared. The houses of this quarter were build according to the technical and intellectual standards of the era, and still they are valuable constructions. The home of the Barcsay family with its protected garden is similarly important building of the town. This villa-like house represents a peculiar time of the history of Berettyóújfalu, and offers insight to the local characteristics of the 1920s.*

